

Lalka

Bolesław Prus

informacje ogólne

autor- Bolesław Prus, czyli Aleksander Głowacki

geneza- Prus był zainspirowany doniesieniami na temat procesu o lalkę; był zainteresowany społeczeństwem

rodzaj i gatunek- epika: powieść realistyczna

czas i miejsce akcji- Warszawa, Paryż, Zastawek, Zastaw
1878-1879 (dot. bezpośrednio czasu akcji)

narracja

trzecioosobowa- wszechwiedzący narrator komentujący wydarzenia

pierwszoosobowa- przykładem jest pamiętnik Rzeckiego

mowa pozornie zależna- z pozoru wydaje się, jakby opowiadał narrator trzecioosobowy, ale w rzeczywistości wypowiada się bohater (np. Wokulski podczas spaceru)

mowa czepowa

Jest to rodzaj pisania- zamiast mówić wprost sięga po parafrazę (przykładem jest ważenie piwa, które tak naprawdę oznaczało udział Wokulskiego w powstaniu).

Ten język został użyty, ponieważ panowała cenzura (Prus musiał stosować tego typu zabiegi, aby jego książka mogła się ukazać).

hasła pozytywistyczne w lalce

praca organiczna- aby społeczeństwo dobrze funkcjonowało to całe musi być sine i zdrowe. Można to porównać do choroby- kiedy boli nas głowa cały organizm staje się mniej wydolny. Społeczeństwo przygotowywało się do powstania i odzyskania niepodległości, dlatego wspólne dobro było ważne.

praca u postaw- poszerzanie wiedzy w najniższych warstwach

emancypacja kobiet- umożliwienie kobietom aktywnego udziału w życiu (po przegranych powstaniach wielu żywicieli rodzin zginęło, dlatego kobiety musiały radzić sobie same)

asymilacja Żydów- próba zintegrowania różnych wyznań (niestety nie przynosi to rezultatów- syn Szlangbaumów chce być Polakiem- bierze udział w powstaniu, zmienia nazwisko, nie utrzymuje kontaktu z ojcem- niestety żadna ze stron go nie akceptuje).

znaczenie tytułu

- Izabela Łęcka jako salonowa lalka
- odniesienie do procesu o lalkę
- człowiek jako bezwolna lalka w rękach losu- scena ustawiania marionetek przez Rzeckiego na sklepowej witrynie

Trzy pokolenia idealistów

idealista historii- jest nim Ignacy Rzecki wraz ze swoim bonapartyzmem (wierzył on, że potomkowie Napoleona pokonają dominację Rosji- tak się jednak nie dzieje)

idealista nauki- jest nim Ochocki (wierzył on, że nauka przyniesie poprawę warunków życia. Jest on również pozytywistą, ponieważ nie interesuje go ślub, liczy się dla niego dobro ogółu, a nie jednostki)

idealista miłości- jest nim Wokulski (upatruje on szczęścia w związku z kobietą)

najważniejsze wątki

kwestie społeczno-obyczajowe- wizerunek społeczeństwa i w większości jego negatywna ocena

Rzecki- odniesienia do historii oraz współczesności Europy

miłość- Wokulskiego do Łęckiej

obraz społeczeństwa

arystokracja- jest oceniana negatywnie (próżniacy bez woli walki)

szlachta- dzieli się ona na stare i nowe pokolenie

mieszczanństwo- pochodzenia polskiego zapatrzone było w sposób życia arystokracji- chcieli ich naśladować, byli niechętni do pracy; pochodzenia niemieckiego było skupione na pracy; pochodzenia żydowskiego- skupiali się na pracy, handlu oraz samorozwoju

inteligencja- przykładem są studenci medycyny żyjący w skrajnej biedzie lub też Ochocki

lud- pozbawiony był możliwości godnego życia

obraz Warszawy

- przedstawiony jest dokładnie oraz fotograficznie
- ukazuje kontrasty (Powiśle (uboga, nędzna dzielnica Warszawy zamieszkała przez biedotę) zestawione ze sposobem życia arystokracji)
- ukazuje konkretne budynki (Kościół Świętego Krzyża)
- odwołuje się do rzeczywistych wydarzeń (wścigi konne)
- ukazuje panujące w mieście obyczaje (niedzielny, popołudniowy spacer)

Ignacy Rzecki- charakterystyka

- Ma on 48 lat (wiemy to stąd, że kiedy brał udział we Wiosnie Ludów miał 18 lat.
- Urodził się i mieszkał w Warszawie
- Reprezentuje on mieszczanństwo
- Jest subiektem (sprzedawcą), przez całe życie pracuje w tym samym sklepie (Minclowie- Wokulski)
- Wychował się w niepełnej rodzinie, nie znał matki, jego świat wartości wpoił mu ojciec (patriotyzm, kult Napoleona, zdyscyplinowanie)
- Mincel, jego pierwszy pracodawca, zastępował mu ojca
- Rozpoczął prace w sklepie Mincla w wieku 10 lat

- Pracując u Mincla nauczył się sumienności, pracowitości oraz uczciwości
- Był zakochany w Helenie Stawskiej, lecz z powodu braku odwagi nigdy nie realizuje miłości
- skromny
- przyjacielski
- oddany
- obowiązkowy
- bezinteresowny
- samotny
- refleksyjny
- ceni wartości pozamaterialne
- żyje ideami romantyzmu (dlatego nazwany jest ostatnim romantykiem)
- najważniejszą wartością dla niego jest odzyskanie przez Polskę niepodległości

Ignacy Rzecki - romantyk

Jest to człowiek, który nie potrafi zmienić swoich poglądów i sposobu myślenia pod wpływem nowych czasów. Chociaż jego ideały powoli weryfikowane są przez bieżące wydarzenia, Rzecki niemal do końca wierzy i chce wierzyć we wpojone mu reguły i priorytety.

Tak bardzo poświęcił swe życie polityce, obserwacji aktualnych wydarzeń i oczekiwaniu na rychłe odzyskanie wolności przez Polskę przy wsparciu wojsk napoleońskich, że gdzieś zatracił swe życie osobiste. Nigdy nie ożenił się i wiódł żywot samotnika. Wszystkie jego działania podporządkowane były po pierwsze - doskonałemu wykonywaniu wyuczonego zawodu subiekta, a po drugie - trosce o los kraju. Jest to bohater, który jest jak gdyby wcieleniem idei romantycznych - tych o czynie zbrojnym, poświęceniu się dla obrony ojczyzny

funkcja pamiętnika starego subiekta

Dla bohatera	Dla powieści
<ul style="list-style-type: none"> • przełamuje samotność i zastępuje bohaterowi przyjaciela, którego nie ma w pobliżu, pełni funkcje terapeutyczną • umożliwia bohaterowi przywołanie postaci z przeszłości, szczególnie z okresu dzieciństwa i młodości (ojciec, ciocia, Mincel, August Kotz) • wypełnia bohaterowi wolny czas, jest dla niego rozrywką i sposobem ćwiczenia myśli 	<ul style="list-style-type: none"> • przynosi pełniejszą charakterystykę bohatera • zapoznaje czytelnika z wydarzeniami z przeszłości, przede wszystkim Rzeckiego i Wokulskiego. • Jest źródłem informacji o sytuacji politycznej w drugiej połowie XIXw. (Rzecki poprzez swoje zainteresowanie polityką dużo pisze na ten temat) • pozwala czytelnikowi spojrzeć na bohaterów tej powieści z punktu widzenia jednego z nich • wzbogaca perspektywę odczytania powieści

losy Wokulskiego

- pochodzi ze zubożałej rodziny szlacheckiej bez majątku
- podjął pracę u Hopfera i jednocześnie uczył się nocami, aby dostać się do Szkoły Głównej (koledzy z niego kpili, śmiali się, że jest dziwakiem)
- dostał się do Szkoły Głównej
- bierze udział w powstaniu, co przekreśla jego powrót do nauki- łąduje w Irkucku (za udział w powstaniu- wazenie piwa)

- dostaje prace u Minclów
- Mincel umiera, a Wokulski żeni się z Małgorzatą Mincel, która dość szybko umiera
- Wokulski zostaje właścicielem sklepu
- Rzecki proponuje mu wizytę w teatrze (wizyta ta zmienia jego życie- widzi tam kobietę anioła- Izabelę. Postanawia zmienić swoje życie, aby ją zdobyć)
- Jedzie na wojnę zwaną bułgarską, gdzie dorabia się majątku, wraca i rozpoczyna starania o rękę Izabeli (robi to poprzez zakup nowych sreber, kamienicy, opiekę nad łąckimi, pozwalał on również wygrywać łąckiemu w karty, aby ten miał pieniądze na rachunki)
- zostaje narzeczonym Izabeli
- dzięki potajemnej nauce angielskiego w pociągu podsłuchuje rozmowę Izabeli i Starskiego, którzy mówią, że zaginął medalion (prezent od Wokulskiego), wyraźnie ze sobą flirtują, co oznacza, że łącka najpewniej dopuściła się zdrady
- Wokulski w emocjach wysiada z pociągu i podejmuje próbę samobójczą, od której ratuje go brat Furmana, któremu wcześniej pomógł
- Wokulski nie może dojść do siebie, nie znamy jego dalszych losów

Wokulski- romantyk a pozytywista

pozytywista	romantyk
<ul style="list-style-type: none"> • samodzielnie zbudował swój majątek • doceniał wagę pracy • fascynuje się nauką i rozwojem techniki • uważa pieniądze za coś cennego- szanuje pieniądze, bo dzięki nim może zdobyć rękę Izabeli • angażuje się w pomoc ubogim 	<ul style="list-style-type: none"> • idealizuje obiekt swoich westchnień • lokuje uczucia w wybrance nie do zdobycia (ze względu na warstwę społeczną) • cierpi z miłości • rozdwojony- ciągle musi wybierać • osamotniony i niezrozumiały przez społeczeństwo • walczy o niepodległość • jego losy kończą się w niejasnych okolicznościach

Izabela Lecka

- piękna jak anioł
- zimna
- jej zachowanie świadczy o wartościach ważnych dla arystokracji, ponieważ została ona tak wychowana i stała się pewnego rodzaju produktem swoich czasów oraz swojej warstwy

Interpretacja zakończenia

- zakończenie Lalki ma wydźwięk pesymistyczny. Wartościowi ludzie tacy jak Rzecki umierają, tacy jak Wokulski giną bez śladu, tacy jak Ochocki wyjeżdżają za granicę
- Prus stawia pytanie o to, kto będzie rozwijał polskie społeczeństwo, jeśli najbardziej wartościowi z niego odejdą
- Słowa "non omnis moriar" odnosimy do bohaterów takich jak Rzecki czy Wokulski, których zasługi autor chciałby ocalić dla przyszłych pokoleń. Dostrzegamy w tym pewien romantyczny przekaz, iż cierpienie szlachetnych jednostek należy do najwyższych wartości